TRƯỜNG ĐẠI HỌC SÀI GÒN
TẠP CHÍ KHOA HỌC
ĐẠI HỌC SÀI GÒN
ISSN 1859 - 3208
Số 81 (03/2022)

SAIGON UNIVERSITY
SCIENTIFIC JOURNAL
OF SAIGON UNIVERSITY
No. 81 (03/2022)

Email: tcdhsg@sgu.edu.vn ; Website: http://sj.sgu.edu.vn/

TRUYỆN NGẮN CỦA CÁC NHÀ VĂN NỮ VIỆT NAM ĐƯƠNG ĐẠI VỚI VẤN ĐỀ TÌNH YÊU, HÔN NHÂN, GIA ĐÌNH

Contemporary Vietnamese female writers' short stories of love, marriage and family

ThS.NCS. Trần Thị Hồng Nhung
Trường Đại học Sài Gòn

TÓM TẮT

Vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình thu hút sự quan tâm đặc biệt, đồng thời là cốt lõi tạo nên thành công, giới hạn và bản sắc của truyện ngắn của các nhà văn nữ Việt Nam đương đại. Với đặc trưng và sức mạnh của giới, các cây bút truyện ngắn của các nhà văn nữ Việt Nam đương đại đã thể hiện sự nhạy cảm, tập trung khám phá và biểu hiện sâu sắc vấn đề này, góp phần hình thành chủ lưu trong dòng chảy đổi mới nền văn học hướng về các thể tài thế sự, đời tư. Sự tương thích giữa thể loại truyện ngắn, giới nữ và vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình trong bối cảnh lịch sử, văn hóa mới đã thiết lập một thế giới nghệ thuật nổi bật, đặc sắc. Bài viết tập trung lý giải các yếu tố tác động, quyết định sự lựa chọn, gắn bó với vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình của các cây bút truyện ngắn của nhà văn nữ đương đại; đồng thời phân tích, chỉ rõ vị trí, thành công và cả những giới hạn của truyện ngắn của các nhà văn nữ Việt Nam đương đại khi thể nghiệm sáng tạo về vấn đề này.

Từ khóa: *gia đình, hôn nhân, tình yêu, truyện ngắn của các nhà văn nữ, văn học Việt Nam đương đại*

ABSTRACT

The issue of love, marriage and family attracts special attention and is simultaneously the core of the success, limitation and identity of the short stories by contemporary Vietnamese female writers. With the characteristics and strength of gender, female short story writers have shown sensitivity, focused on exploring and deeply expressing this issue, contributing to forming the mainstream in the flow of literary innovation towards worldly and private life. The compatibility between the genre of short stories, female gender and the issue of love, marriage and family in the new historical and cultural context has established an outstanding and unique art world. The article focuses on explaining the influencing factors, deciding on the choice of and attachment to the issue of love, marriage, and family of contemporary female short story writers; at the same time analyzing and clearly stating the position, success and even the limitations of the short stories of contemporary Vietnamese female writers when creatively experimenting on this issue.

Keywords**:** *family, marriage, love, the short stories by contemporary Vietnamese female writers, contemporary Vietnamese literature*

1. Mở đầu

Tình yêu, hôn nhân, gia đình là vấn đề có ý nghĩa to lớn đối với đời sống cá nhân mỗi con người, đồng thời có ý nghĩa văn hóa quan trọng đối với sự phát triển của mỗi cộng đồng xã hội, dân tộc. Đó là lý do

Email: nhungsgu@gmail.com

khiến cho văn học qua các thời kỳ luôn đặc biệt quan tâm, khai thác, phản ánh và sáng tạo vấn đề này. Ở mỗi giai đoạn lịch sử khác nhau, vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình mang những diện mạo và đặc điểm khác nhau. Sau năm 1975, trong dòng chủ âm của thể tài thế sự, đời tư, vấn đề này thu hút sự thể nghiệm của rất nhiều tác giả. Trong xu thế vận động tất yếu đó, các cây bút truyện ngắn của nhà văn nữ với tất cả những thế mạnh, ưu thế trong trải nghiệm giới đã nhanh chóng thể hiện sức mạnh và vị thế diễn ngôn về vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình. Có thể nói, chính vấn đề độc đáo này đã định hình bản sắc trong truyện ngắn của các nhà văn nữ. Vì vậy, nghiên cứu vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình trong truyện ngắn của các nhà văn nữ Việt Nam đương đại là vấn đề quan trọng, cho phép nhận diện, đánh giá sự thành công và cả những giới hạn của đối tượng độc đáo này.

2. Nội dung

2.1. Thiên hướng lựa chọn nghệ thuật của các nhà văn nữ đối với vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình

Trong các nghiên cứu về giới hiện nay có sự phân định khái niệm "giới" và "giới tính". Nếu như "giới tính" là dùng để chỉ sự khác biệt về đặc trưng sinh học, có tính bẩm sinh, đồng nhất, phổ quát, bất biến thì "giới" là những đặc trưng về văn hóa – xã hội, là sản phẩm kiến tạo của các bối cảnh văn hóa, xã hội khác nhau và mang tính khả biến. Quan điểm của các nhà nữ quyền luận cho rằng, không chỉ giới mà cả giới tính cũng chỉ là sản phẩm của sự kiến tạo xã hội: "Không có một quan niệm duy nhất, phổ quát cho cái gọi là nam tính (masculine) hay nữ tính (femininity) [...]. Những quy phạm về nữ tính và nam tính không phải là một tồn tại có tính chất tự nhiên mà là sản phẩm của diễn ngôn được kiến tạo từ một hệ hình tri thức và những tương quan quyền lực của một thời đại cụ thể" (Trần Văn Toàn, 2011, tr.22). Tất nhiên, đây là quan niệm có nhiều điểm cần tiếp tục nghiên cứu và thảo luận, nhất là khi vận dụng trong thực tiễn, đồng thời không thể không khẳng định, những khác biệt từ tâm sinh lý của mỗi giới trong những bối cảnh lịch sử, văn hóa nhất định đều ghi dấu ấn trong văn chương nữ. Từ sau năm 1975, trong bối cảnh lịch sử, văn hóa mới, các tác giả truyện ngắn của nhà văn nữ đã lựa chọn vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình như là thiên hướng nghệ thuật chủ đạo.

Trước tiên, cần phải khẳng định, tình yêu, hôn nhân, gia đình là vấn đề gắn liền cuộc sống của giới nữ, đóng vai trò quan trọng hàng đầu trong cuộc đời của họ. Xuất phát từ những đặc trưng về giới, phụ nữ đặc biệt nhạy cảm và luôn quan tâm đặc biệt đến vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình. Đối với tình yêu, theo Beauvoir, giới nữ luôn coi trọng hơn giới nam, đó là "bản thân cuộc sống của người phụ nữ", và thậm chí trở thành "một tín ngưỡng, tín ngưỡng duy nhất của họ" (Simone de Beauvoir, 1996, tr. 311,312). Khao khát tình yêu và khao khát mái ấm gia đình và cuộc sống hôn nhân ở giới nữ gắn bó chặt chẽ với nhau. Beauvoir cho rằng: "Số phận được xã hội dành cho phụ nữ theo truyền thống là hôn nhân. Cho đến ngày nay nữa, phần lớn phụ nữ đều có chồng, đã từng có chồng, chuẩn bị lấy chồng hay đau khổ vì không có chồng. Trong suốt chiều dài lịch sử nhân loại, các nền văn hóa cơ bản có điểm chung khi kiến tạo quan niệm về vai trò của gia đình với giới nam và giới nữ. Đối với nam giới gia đình mặc dù là mối quan tâm lớn nhưng không phải là sự lựa

chọn hàng đầu. Trong không gian văn hóa phương Đông, nam nhi được định danh trong mẫu hình "tu thân, tề gia, trị quốc, bình thiên hạ". Trong khi đó, đối với giới nữ, gia đình là mối quan tâm hàng đầu. Đó thực sự là vương quốc của họ, nơi họ thể hiện bản sắc của mình. Ở Việt Nam, từ lâu đã lưu truyền câu nói "đàn ông xây nhà, đàn bà xây tổ ấm" như là sự đúc kết những tri thức về hai giới đối với vấn đề hôn nhân và gia đình. Đúng như Beauvoir đã nhận định: "Phụ nữ là linh hồn của ngôi nhà, của gia đình, của bếp lửa" (Simone de Beauvoir, 1996, tr.207). Đó là lý do thuyết phục lý giải việc các nhà văn nữ có thiên hướng lựa chọn vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình trong các sáng tác của mình. Nói như vậy không có nghĩa là các nhà văn nam không quan tâm đến vấn đề này, hay các nhà văn nữ không tập trung khai thác những vấn đề khác, nhưng rõ ràng, thế mạnh tuyệt đối dẫn đến sự lựa chọn khai thác vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình trong sáng tác của các nhà văn nữ đương đại là phù hợp với quy luật.

Sự lựa chọn vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình trong sáng tác của các nhà văn nữ Việt Nam đương đại còn là sản phẩm trực tiếp từ những thôi thúc của đời sống lịch sử, văn hóa Việt Nam sau năm 1975. Trong không gian văn hóa phương Đông, suốt chiều dài lịch sử phong kiến Việt Nam, với sự bao trùm của tư tưởng Nho giáo, tiếng nói của phụ nữ trong văn học về vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình gần như vắng bóng. Ở thời kỳ này, văn học của giới nam cũng rất ít quan tâm khai thác vấn đề này trong giới hạn của quy phạm thẩm mỹ đặc trưng. Những tiếng nói ít ỏi vượt ra khỏi giới hạn ấy đã phải chịu sự đánh giá thiên kiến, không được ghi nhận. Từ nửa sau của thế kỷ XIX đến năm 1945, trong cuộc biến thiên lớn của lịch sử dân tộc, chúng ta đã có sự tiếp thu và vận dụng mạnh mẽ các tư tưởng triết mỹ phương Tây, đặc biệt là Pháp và thông qua tiếng Pháp, tạo ra bước ngoặt trong sự phát triển của văn học Việt Nam. Thời kỳ này, các tác giả đã quan tâm khai thác con người cá nhân trong mối quan hệ với muôn sự nhân sinh, trong đó có những tác phẩm tập trung vào vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình nhưng chủ yếu vẫn là công việc của các nhà văn nam. Khi đặt dưới góc nhìn của các nhà văn nam, vấn đề này chủ yếu được khai thác trong tương quan với vấn đề quyền được sống, quyền tự do, bình đẳng của những cá nhân trong cuộc "mưa Âu, gió Á" của lịch sử. Đến giai đoạn 1945-1975, ở miền Bắc, vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình trở nên mờ nhạt trong sáng tác của các nhà văn của cả hai giới. Khi vấn đề đất nước, dân tộc được đặt lên hàng đầu trong văn học, những vấn đề đời sống cá nhân đều được quy chiếu và thu hút vào trường nhìn đó. Vấn đề tình yêu, hạnh phúc cá nhân được giải quyết không phải bởi chính logic của nó mà bởi tương lai của cộng đồng, dân tộc. Đây thực sự là khoảng trống lớn của nền văn học sử thi, vốn là sự lựa chọn bắt buộc của lịch sử trong thời kỳ chiến tranh, đòi hỏi và thôi thúc sự khỏa lấp của văn học đương đại, trong đó các cây bút truyện ngắn của nhà văn nữ có đầy đủ thế mạnh và động lực sáng tạo.

Với những yếu tố tác động đa chiều như vậy, từ sau năm 1975, trong sự vận động, đổi mới tư duy nghệ thuật, các cây bút truyện ngắn của nhà văn nữ đã chủ động lựa chọn khai thác vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình. Hầu hết các tác giả đều khẳng định vấn đề này là ưu tiên trong con đường sáng tạo nghệ thuật của mình. Họ không có tham vọng khái quát những vấn

đề rộng lớn của hiện thực mà chú tâm đi sâu khám phá những ẩn mật của đời sống cá nhân, đặc biệt là của người phụ nữ. Viết với họ như là sự trải lòng, sự xác tín bản ngã bằng những thành thực nhất từ những nếm trải cá nhân. Đúng như nhà văn Y Ban khẳng định: "Người quan tâm đến nhiều thứ hơn, nhưng người phụ nữ thì mối quan tâm lớn của họ là tình yêu, trong đó bao chứa cả những câu chuyện gia đình, con cái, tình dục... Tôi không nhìn thấy chuyện cái bếp của người đàn bà và chuyện đại sự khác, cái nào thì to hơn. Một vấn đề nhỏ mà được nhiều người quan tâm, nó ắt sẽ trở thành một vấn đề lớn" (Vũ Quỳnh Trang, 2011). Sự lựa chọn chủ động, nhất quán cho thấy các cây bút truyện ngắn của nhà văn nữ Việt Nam đương đại đã thực sự nắm bắt được thế mạnh và làm chủ hành trình sáng tạo của mình.

Tất nhiên, ngoài vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình, truyện ngắn của nhà văn nữ Việt Nam đương đại còn hướng đến những vấn đề khác của đời sống như chiến tranh, lịch sử… Nhưng ngay cả khi viết về những đề tài này, các nhà văn nữ luôn hướng về đời sống cá nhân của con người, đặc biệt là người phụ nữ trong tình yêu, hôn nhân, gia đình. Ở đó, người đọc bắt gặp những xót xa, đồng cảm với những nỗi đau của những người phụ nữ phải gánh chịu hậu quả của chiến tranh. Trong *Người đàn bà với những bông bần ly* của Dương Thu Hương, *Chuyện thời con gái* của Nguyễn Thị Như Trang, *Phận đàn bà* của Thùy Dương... gương mặt tàn bạo của chiến tranh được khắc họa sinh động và đầy ám ảnh qua những chấn thương tinh thần sâu sắc của những người đàn bà, những nếm trải đầy bất hạnh và cay đắng ngay cả khi cuộc sống đã yên tiếng súng. Với những tiếng nói và gương mặt nữ, bức tranh tàn khốc về chiến tranh đã trở nên hoàn chỉnh, sâu sắc hơn. Trong khi đó, viết về lịch sử, các nhà văn nữ cũng chủ yếu hướng tới khắc họa những thân phận đàn bà. Chẳng hạn, trong tập truyện ngắn *Con chim phụng cuối cùng* của Nguyễn Thị Kim Hòa, cả 9 truyện đều là những tiếng nói thân phận đầy ám ảnh của các nữ nhân qua các triều đại, như Đặng Thị Huệ, Tống Thị Quyên, Tôn Nữ Ngọc Hoa, Bùi Thị Xuân và những con người không tên khác. Sự nhạy cảm tâm hồn nữ giới đã giúp tác giả đồng điệu, khám phá những góc khuất của những người phụ nữ trong guồng quay quyền lực – vốn là cuộc chơi của nam giới. Và ở đây, tiếng nói đọng lại sau cùng qua vô vàn lớp bụi thời gian không phải là những đấu đá, tham vọng quyền lực mà lại chính là khát vọng được sống, được yêu, khát vọng tự do muôn thuở của những thân phận đàn bà. Xuất phát từ sự đồng cảm sâu sắc, được chắt ra từ những nếm trải cuộc đời, những trang viết về đề tài nào cũng hướng tới vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình, những mẫu số chung gắn liền với các cây bút nữ.

2.2. Tình yêu, hôn nhân, gia đình – vấn đề lớn, xuyên suốt trong truyện ngắn các nhà văn nữ

Trong sự vận động theo khuynh hướng thế sự, đời tư của văn học Việt Nam đương đại, vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình đã được rất nhiều các nhà văn quan tâm khai thác và đạt được những thành tựu quan trọng. Các nhà văn nam thành danh đều trực tiếp hay gián tiếp quan tâm đến mảng đề tài này như Ma Văn Kháng, Nguyễn Huy Thiệp, Lê Lựu, Nguyễn Khắc Trường, Hồ Anh Thái, v.v. Mỗi nhà văn đã góp phần truy tìm những bí mật, khát vọng tình yêu và những vấn đề nóng bỏng của cuộc sống hôn nhân, gia đình trong bối cảnh xã hội mới - khi những cá nhân đang bắt đầu

"cựa quậy", đòi "xé rào". Cùng mối quan tâm đối với vấn đề này, các nhà văn nữ đã thể hiện được cá tính sáng tạo và sở trường nghệ thuật của mình. Viết về tình yêu, hôn nhân, gia đình, các tác giả nam thường hướng đến những vấn đề mang ý nghĩa xã hội, lý giải và cảnh tỉnh, cảnh báo những vấn đề của con người trong xã hội hiện đại với những ưu tư thế sự. Trong khi đó, với các nhà văn nữ, họ viết về vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình với tư cách của người trong cuộc, với những trải nghiệm sâu sắc về giới, là việc cất lên tiếng nói tranh biện với cái nhìn phần nào "áp đặt" của văn hóa, của giới nam về mình. Chúng tôi đồng tình với Trần Huyền Sâm khi nhận định: "Lấy bản thân làm đối tượng tự miêu tả, tự thuật trở thành một đặc trội trong hầu hết các sáng tác của các nhà văn nữ. Một thế giới âm u, thầm kín về giới được lộ ra qua phương thức tự thuật […]: tự thuật về những điều thầm kín ở tuổi dậy thì, về bản năng sinh nở của đàn bà, về khoái cảm tính dục nữ, về niềm say mê và nỗi bất an trước cuộc sống (say mê lý tưởng và tham vọng về tiền đồ như vị trí nam giới; bất an khi tìm cách phá bỏ sự lệ thuộc, nhưng không thoát khỏi sự hệ lụy). Những điều vừa nêu, chúng ta thấy không nổi trội ở sáng tác nam giới" (Trần Huyền Sâm, 2016, tr. 140,141). Tuy nhiên, nói như vậy không có nghĩa là truyện ngắn của nhà văn nữ không hướng đến thể nghiệm tư tưởng nhân văn phổ quát, mà thực ra đó là sự phô bày một con đường khác, tinh tế và đầy hiệu quả. Có thể khẳng định, nếu truyện ngắn của nhà văn nữ là phần tinh túy, góp phần tạo nên "bản lai diện mục" của văn học Việt Nam đương đại thì vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình chính là phần tinh túy nhất của truyện ngắn nữ. Và từ thế mạnh riêng có của giới nữ, mỗi nhà văn lại theo đuổi một quan niệm, phong cách nghệ thuật độc đáo, tạo nên sự đa dạng, phong phú trong truyện ngắn của nhà văn nữ Việt Nam đương đại về tình yêu, hôn nhân, gia đình.

Tình yêu là đề tài muôn thuở trong văn học và tiếp tục được khai thác cả ở bề rộng và chiều sâu, đóng vai trò quan trọng trong truyện ngắn của nhà văn nữ Việt Nam đương đại. Đối với người phụ nữ, tuổi trẻ và tình yêu thu hút mối quan tâm đặc biệt. Cất lên tiếng nói về vấn đề tình yêu, truyện ngắn của nhà văn nữ đã phô bày những góc nhìn đầy tinh tế và những kiến giải sâu sắc, chất chứa những trải nghiệm phức hợp của giới nữ. Qua khảo sát, có thể thấy vấn đề tình yêu có sự phát triển mạnh mẽ, với diện mạo rất phong phú, đa dạng, khẳng định vị trí trung tâm trong thế giới nghệ thuật của các cây bút truyện ngắn nữ. Về mặt số lượng, trong các tập truyện ngắn của các nhà văn nữ, tỷ lệ các truyện viết về tình yêu thường chiếm tỷ lệ từ 1/2 đến 2/3 tổng số truyện, trong đó cá biệt có những tập chiếm tỷ lệ gần như tuyệt đối (*Khi người ta trẻ* của Phan Thị Vàng Anh có 11/19 truyện; *Cát đợi* của Nguyễn Thị Thu Huệ có 10/12 truyện; *Hậu thiên đường* của Nguyễn Thị Thu Huệ có 11/15 truyện; *Mỹ nhân quyên sinh* của Nguyễn Thị Ấm có 11/18 truyện, v.v.

Không chỉ được khẳng định ở phương diện số lượng, đề tài tình yêu được các cây bút truyện ngắn của nhà văn nữ biểu hiện với những sắc thái đặc biệt phong phú, đa dạng. Trong sáng tác của Lê Minh Khuê, Võ Thị Hảo, Nguyễn Thị Ấm, Y Ban, Trần Thùy Mai, Nguyễn Thị Thu Huệ, Phan Thị Vàng Anh, Nguyễn Ngọc Tư… tình yêu hiện diện với muôn vàn cung bậc, lan tỏa mọi không gian, với mọi con người từ bậc anh hùng đến những thân phận bé mọn.

So với các đồng nghiệp nam, truyện

ngắn của các nhà văn nữ đã mang đến những trải nghiệm độc đáo khi khai thác đề tài tình yêu với vị thế của người trong cuộc. Tình yêu ở đây được soi rọi từ bên trong với sự nhạy cảm và thấu hiểu vốn có của những người phụ nữ. Trong truyện ngắn mỗi nhà văn nữ Việt Nam đương đại, tình yêu được quan tâm ở những góc độ riêng. Đó có thể là tình yêu đầy ngang trái trong truyện ngắn của Nguyễn Thị Ấm; tình yêu đượm màu liêu trai, cổ tích trong truyện ngắn của Võ Thị Hảo; tình yêu mê đắm, hiến dâng trong truyện ngắn của Nguyễn Thị Thu Huệ, v.v. Tuy nhiên, điểm chung truyện ngắn của nhà văn nữ khi viết về tình yêu là sự tinh tế, sâu sắc với những rung cảm và nếm trải đầy nữ tính. Dù đó là những trải nghiệm hạnh phúc, viên mãn hay những bi kịch, đớn đau thì tình yêu trong truyện ngắn của nhà văn nữ Việt Nam đương đại đều thể hiện khát vọng cháy bỏng yêu và được yêu của những người phụ nữ. Đúng như Bùi Việt Thắng đã viết: "Nhiều truyện ngắn – đặc biệt của các cây bút nữ thường thể hiện khát vọng tình yêu và hạnh phúc của con người, khát vọng sống tự do và công bằng trước tình yêu" (Bùi Việt Thắng, 1996, tr. 86). Có ý kiến cho rằng trong truyện ngắn của nhà văn nữ đương đại có sự "lạm phát" vấn đề tình yêu, xoáy sâu vào những tình cảnh éo le, bi kịch, thể hiện cái nhìn bi quan về hiện thực, tự nhiên chủ nghĩa. Trong hoạt động sáng tạo, không ít thể nghiệm chưa thành công, thậm chí thất bại, tuy nhiên, không thể phủ nhận, nhìn tổng thể, vấn đề tình yêu được đặc biệt quan tâm khai thác và là một trong những mảng đề tài quan trọng và thành công nhất của truyện ngắn của nhà văn nữ Việt Nam đương đại.

Cùng với tình yêu, vấn đề hôn nhân, gia đình cũng đóng vai trò trọng tâm, kiến tạo bản sắc trong những thể nghiệm sáng tạo của truyện ngắn của nhà văn nữ Việt Nam đương đại. Hôn nhân, gia đình đã trở thành vấn đề trực diện để các nhà văn nữ đương đại thể hiện quan niệm nghệ thuật về những vấn đề nhân sinh trong xã hội hiện đại, đặc biệt là người phụ nữ. Ở đó, các nhà văn nữ phô diễn được những trải nghiệm sống và viết sâu sắc với tư cách của người trong cuộc, với sự nhạy cảm sâu sắc của giới nữ. Khảo sát các tập truyện ngắn đương đại, vấn đề hôn nhân, gia đình thường chiếm tỷ lệ từ 1/2 đến 2/3 tổng số truyện, trong đó có những tập chiếm tỷ lệ gần như tuyệt đối. Có thể kể đến *Cát đợi* của Nguyễn Thị Thu Huệ có 9/12 truyện; *Hậu thiên đường* của Nguyễn Thị Thu Huệ có 10/15 truyện; *Người đàn bà ma lực* của Y Ban có 6/9 truyện; *Có thể có có thể không* của Y Ban có 9/9 truyện, v.v. Tỷ lệ lớn các tác phẩm cho thấy mối quan tâm và vị trí đặc biệt của vấn đề hôn nhân, gia đình trong sáng tác của các cây bút truyện ngắn nữ.

Có thể thấy truyện ngắn đương đại đặc biệt quan tâm, tập trung khám phá và phát hiện những biến động phức tạp của đời sống hôn nhân, gia đình trong xã hội hiện đại. Gia đình là tế bào, hàn thử biểu trước những vấn đề đặt ra trong sự phát triển của xã hội. So với giai đoạn chiến tranh và thời kỳ bao cấp, xã hội Việt Nam đương đại đã có những thay đổi mạnh mẽ. Với dự cảm đặc biệt của người phụ nữ, hạt nhân của gia đình, các cây bút truyện ngắn của nhà văn nữ đã khám phá những bí mật ẩn sâu trong cuộc sống hôn nhân. Họ nhận ra sự lỏng lẻo đến mong manh của những sợi dây tình cảm vốn là căn bản của mỗi gia đình. Sự nhạy bén của những người "đàn bà viết" đã giúp họ nhận ra và biểu hiện sâu sắc những lớp sóng ngầm có thể làm rạn nứt, tan vỡ

những tổ ấm. Khi gia đình đứng trước cơn bão lớn của thời đại, các tác giả nam đương đại cũng rất quan tâm đến vấn đề này. Tuy nhiên, cái nhìn nghệ thuật của họ thường hướng ra bên ngoài để truy tìm những quy luật, để khái quát những bước chuyển thời cuộc, và họ nhận ra những giá trị truyền thống của gia đình đang dần mai một trong sự đổi thay nhanh chóng của xã hội. Trong khi đó, truyện ngắn của nhà văn nữ lại lựa chọn khắc sâu vào thế giới nội tâm của cá nhân, đặc biệt là những người phụ nữ trước những đổi thay, từ đó gợi mở cho độc giả những suy tư về thân phận con người. Đó là lý do, truyện ngắn của nhà văn nữ thường tập trung biểu hiện những bi kịch của người phụ nữ trong cuộc sống hôn nhân, gia đình. Những ẩn mật của thiên chức làm vợ, làm mẹ cùng khát khao hạnh phúc đã giúp cho truyện ngắn của nhà văn nữ cất lên tiếng nói sâu thẳm đầy đau đớn nhưng cũng rất đỗi nhân văn.

Bên cạnh vai trò là nơi lưu giữ những thể nghiệm nghệ thuật độc đáo nhất, khẳng định thế mạnh của giới nữ trong tương quan với các đồng nghiệp nam, vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình trong truyện ngắn của nhà văn nữ đương đại còn là nơi khu trú những khát vọng nữ quyền đầy màu sắc. Truyện ngắn Võ Thị Hảo, Y Ban, Dạ Ngân, Trần Thùy Mai, Võ Thị Xuân Hà, Thùy Dương, Nguyễn Ngọc Tư… khi viết về tình yêu, hôn nhân, gia đình đã bộc lộ tập trung và sắc sảo nhất quan niệm nghệ thuật, trường nhìn và lối viết nữ. Thế giới truyện ngắn của nhà văn nữ đương đại đặt ra và soát xét lại những áp đặt của diễn ngôn nam quyền, của trật tự văn hóa đã đóng khung hàng nghìn năm trong xã hội. Đó là sự giải kiến tạo những trật tự giới tính, vị thế thụ động và sự giam cầm của người phụ nữ trong những quan niệm, mẫu hình xưa cũ. Trực diện với những đớn đau, bất hạnh, nhưng những người phụ nữ trong truyện ngắn của nhà văn nữ đương đại không bao giờ thôi khao khát, kiếm tìm và khẳng định. Qua vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình, truyện ngắn của nhà văn nữ đã khẳng định được cái nhìn nghệ thuật xuyên suốt hành trình cách tân, đổi mới của mình: tình yêu và hạnh phúc chính là mục đích sống, mục đích tồn tại của họ. Con đường kiếm tìm hạnh phúc trong truyện ngắn của nhà văn nữ có thể thành công, có thể thất bại, có thể thuận, có thể trái với những quan niệm đạo đức thông thường, nhưng ở đó luôn nổi bật khát vọng cháy bỏng vươn tới hạnh phúc. Và câu trả lời cho hành trình đầy nhân bản ấy chính là tình yêu, là sự giải thoát khỏi những ràng buộc khắt khe, éo le của cuộc đời. Tình yêu, hôn nhân, gia đình đã vượt qua vai trò của một đề tài trung tâm để trở thành thế giới tự ý thức, tự khẳng định tiếng nói của mình của truyện ngắn của nhà văn nữ Việt Nam đương đại. Tất nhiên, những thể nghiệm nghệ thuật ở mỗi tác giả, mỗi truyện ngắn mang lại hiệu ứng thẩm mỹ khác nhau và không phải không có những dang dở, thậm chí thất bại. Nhưng nhìn một cách tổng thể, có thể khẳng định, vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình là sự lựa chọn có ý nghĩa quyết định của các tác giả nữ. Không chỉ dừng lại ở bình diện số lượng, những thành công và cả giới hạn nghệ thuật khi viết về vấn đề này đều mang những đặc trưng bản chất trong hành trình sáng tạo của truyện ngắn của nhà văn nữ Việt Nam đương đại.

3. Kết luận

Như vậy, có thể khẳng định, công cuộc đổi mới đất nước và hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng đã mở ra cơ hội giải phóng năng lực và cá tính sáng tạo, thiết lập bầu khí quyển thẩm mỹ rộng mở, thu hút các

nhà văn nữ dấn thân và khẳng định vị thế của mình trong văn học đương đại. Với những thế mạnh mang đặc trưng giới, các cây bút nữ đã nhanh chóng gắn bó và có những đóng góp quan trọng trong hành trình đổi mới thể loại truyện ngắn. Đóng vai trò trung tâm trong các tìm tòi nghệ thuật của truyện ngắn của nhà văn nữ là vấn đề tình yêu, hôn nhân, gia đình. Với cái nhìn nội cảm và trải nghiệm giới sâu sắc, các nhà văn nữ đã mang đến những tiếng nói mới mẻ, giàu sức gợi khi viết về vấn đề này. Đây thực sự là đóng góp quan trọng của các cây bút truyện ngắn của nhà văn nữ trên cả phương diện tư tưởng nghệ thuật và cách tân lối viết, trực tiếp bồi đắp diện mạo văn học đương đại "mang gương mặt nữ" như các nhà nghiên cứu đã nhận định.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Beauvoir.S.D. (1996). *Giới nữ,* tập 1,2. Nguyễn Trọng Địch, Đoàn Ngọc Thanh dịch. Hà Nội: NXB Phụ nữ.

Trần Huyền Sâm (2016). *Nữ quyền luận ở Pháp và tiểu thuyết nữ Việt Nam đương đại*. Hà Nội: NXB Phụ nữ.

Bùi Việt Thắng (1996). *Bình luận truyện ngắn*. Hà Nội: NXB Văn học.

Lý Hoài Thu (tuyển chọn) (2006). *Phan Cự Đệ tuyển tập*, tập 3. Hà Nội: NXB Giáo dục.

Trần Văn Toàn. (2011). Nam tính hóa nữ tính – đọc "Đoạn tuyệt" của Nhất Linh từ góc nhìn giới tính. *Tạp chí Nghiên cứu văn học số 9*.

Vũ Quỳnh Trang. (2011). Nữ quyền không chỉ là… Sex. *Phỏng vấn nhà văn Y Ban*. http://vnca.cand.com.vn/dien-dan-van-nghe-cong-an/Nu-quyen-khong-chi-la-sex-329387/.

Ngày nhận bài: 23/01/2021 Biên tập xong: 15/03/2022 Duyệt đăng: 20/03/2022